

УДК 327::911.3]:322

Виктор В. Мишћенко*

Новозибков, Русија

РЕЛИГИЈА И ЊЕНО МЕСТО У САВРЕМЕНОЈ ГЕОПОЛИТИЧКОЈ АГЕНДИ

Сажетак

Чланак је посвећен улози религије у савременом свету. Анализирају се приступи дефинисању религије у савременом свету. Разматрају се проблеми преплитања верских и политичких мотива у савременом друштву.

Кључне речи: религија, геополитика, ислам, хришћанство, будизам

Већ 21. век се може окарактерисати започетом модернизацијом, и то убрзаним темпом, процесима глобализације и интеграционим процесима у систему међународних односа. Огроман је број фактора који утичу на савремене међународне геополитичке процесе, међу којима се издваја верски фактор. Религија је играла и игра велику улогу у нашим животима. Данас религија има значајно место у светској историји и политици. Неки истраживачи сматрају оживљавање религије

---

* др историјских наука, доцент ФГБОУ ВО Брјански државни универзитет назван по академику И.Г. Петровском, огранак Брјанског државног универзитета у Новозибкову

у савременом свету одговором народа на било какве унутрашње политичке процесе, други сматрају да државе то користе за постизање сопствених циљева.

Постоје различите теорије на основу којих се верује да је религија саставни део цивилизације. А. Тојнби користи религију и територијалне критеријуме као поделу цивилизација. Према Тојнбију, географске одлике, клима, природно окружење територије на којој друштво живи, утичу на формирање цивилизације, односно на карактерне црте људи и особености погледа на свет.¹

С. Хантингтон у свом делу „Сукоб цивилизација” разматра религију као један од елемената који формирају цивилизацију, уз историјске и културне карактеристике народа. За С. Хантингтона, религија је основа за формирање јавне свести и развој друштва, што се потом манифестује у култури, менталитету, и води ка формирању цивилизацијске структуре у региону.² Међу руским научницима, Б.Ерасов сматра да се цивилизацијски принципи понекад изражавају у религиозној форми и да су ефикаснији у увођењу својих оригиналних варијанти, јединства и развоја у јавну свест.³ Према Б.С. Ерасов, „свака религија у процесу свог сазревања добија облик који одговара потребама цивилизације која ју је изабрала за основу свог духовног устројства“.⁴ У савременом свету, међу цивилизацијама заснованим на религији, опстале су источњачке религије (шинтоистичка, исламска, хиндуистичка). Други су уједињени, добијајући обележја западне цивилизације. Тако муслиманска цивилизација настоји да се одупре Западу, жели да се одвоји, прокламујући, између осталог, своје исламско право, на основу којег су усвојене међународне декларације међу муслиманским државама.

---

1 Тојнби А. Дж. Постижение истории. Сборник. / Пер. с англ. Е. Д. Жаркова, М., Рольф, 2001. – 640 с.

2 Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. [Электронный ресурс]// <http://grachev62.narod.ru/huntington/content.htm>

3 Ерасов Б.С. Культура, религия и цивилизация на Востоке. (очерки общей истории) / Б.С. Ерасов. – М.: Наука. Главная редакция научной литературы, 1990. – 205 стр.

4 Исто

У геополитичком концепту А.Г. Дугин⁵ ставља борбу за опстанак у савремени свет. А. Дугин у свом концепту придаје одлучујућу улогу склапању војно-политичких савеза адекватних геополитичком положају земље.

Тимонова А.Ју, Бутенко Н.А. верују да је религија једно од најмоћнијих оруђа у савременој геополитици.⁶ Пошто су идеје које произилазе из религије позитивне, треба очекивати да њена улога несумњиво буде позитивна, да се састоји у духовном развоју људи.

Међутим, као резултат тога, уместо успостављања међународних односа и подизања нивоа морала друштва, видимо бескрајне оптужбе на рачун разних вера. Православље се критикује због промовисања концепта „руског света“ у свету. Католицизам се оптужује за морални догматизам, протестантизам се сматра недовољно либералним. Ислам је оптужен да подржава тероризам. Провоциран је, увучен у сталне информативне скандале.⁷ Дубоко познавање и разумевање религије је практично најозбиљнија покретачка снага геополитике у рукама савремених стратега.

Конфесионалне, цивилизацијске разлике доводе до конфронтације, деле људе на „нас“ и „њих“. Ова конфронтација се огледа у светској политици, када се цивилизације супротстављају, сукобљавају са интересима, о чему је писао С. Хантингтон у свом делу „Сукоб цивилизација“. Државе које су део исте цивилизације су више интегрисане и међузависне. Улазе у борбу са другом државом која има идентичне ставове, сличне интересе и жељу за лидерством у региону.

Упркос чињеници да су се многе државе удаљиле од вођења политике са позиције религије, данас религија наставља да делује као основа јавне свести и бори се за њено очување

5 Косиченко А., Ислам и современная геополитика. Казахстанский общественно-политический журнал «БАЙТЕРЕК», 2014. № 3 (86) С. 85. [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://www.baiterek.kz/>

6 Тимонова Анастасия Юрьевна, Бутенко Надежда Алексеевна О роли религии в современной геополитике // JSRP. 2014. №8 (12). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/o-rol-i-religii-v-sovremennoy-geopolitike> (дата обращения: 22.01.2022).

7 Дергачев В.А., Геополитика. Учебник для вузов. М.: ЮНИТИДАНА, 2004. 526 с. [Электронный ресурс] // <http://dergachev.ru>

у друштвено-политичкој арени кроз стварање верских удружења и организација, учешће у решавању горућих проблема друштва у виду политичке религије.

Религија је укореењена у традицијама многих народа и држава, што је чини веома ефикасним средством провокације на нивоу појединца и друштва. У овом тренутку, улога религије у геополитичким процесима постаје све активнија. Разлозима за ову појаву могу се сматрати следећи разлози⁸:

- усложњавање ситуације у области територијалне поделе;
- религија као основа културе и система вредности друштва;
- светске религије као фактор геополитике;
- способност било које конфесије да мобилише и интегрише народе.

Религијске вредности су саставни део друштвене свести, што омогућава да се делимично контролише људско понашање. Сходно томе, уношењем лажних религиозних принципа у свест верујућег становништва, у будућности је лако манипулисати овим људима, друштвима, па и државама, стварајући сукобе који су корисни за геополитику. Тренутно је религија најефикасније и најважније оруђе за манипулацију људима и државама у рукама највећих светских сила.

У последње време све се чешће чује термин „исламски фактор у међународним односима“. Ислам се сматра првом религијом која је стављена у службу политичара. Формирање политичког ислама, исламизма, одражава „жељу одређеног дела муслиманског друштва да сачува своје историјске традиције, религију, културу, тј. национални идентитет у условима глобализације“.⁹ Сада исламисти пре свега продиру у такве државе са политичком нестабилношћу да би потпуно поткопали власт у држави и успоставили сопствени режим. Тако су догађаји „Арапског пролећа“ допринели повећању радикализације у региону

---

8 Исто

9 Долгов Б. В. Политический ислам в современном мусульманском мире [Электронный ресурс] // <http://www.perspektivy.info/print.php?ID=35970>

и активности исламистичких политичких покрета који су настојали да попуне вакуум власти у арапским државама. Политички ислам није религија, није ислам у свом „чистом облику“, то је оруђе модерне политике које се користи да одбаци западне вредности и сачува свој муслимански друштвени начин живота.

Концепт политичког хришћанства се практично не налази у односу на политику хришћанских земаља у савременом свету. Без сумње, хришћанство такође игра важну улогу у систему међународних односа.

Најчешћи облик је политички католицизам. Политички католицизам се може дефинисати као спровођење политичких и пропагандних активности папе, поглавара католицизма, у међународној арени. Папа даје значајан допринос међународном животу као поглавар Католичке цркве. Дакле, папа је главна личност политичког католицизма.

У другим хришћанским покретима нема таквог духовног вође као у католичанству, што објашњава готово потпуно одсуство политичког православља и политичког протестантизма на светској сцени.

За разлику од римског папе, патријарх московски и целе Русије, поглавар Руске православне цркве, практично се не истиче истом свеобухватном активношћу. Садашњи Патријарх Кирил се мало бави светском политиком, упркос томе, он говори о светским догађајима, на пример, као што је рат у Сирији, ситуација у Украјини. Активно учествује и у унутрашњој политици, држи говоре како би подржао неке државнике и друштво у целини.

Протестантизам је најбогатији разним струјама и огранцима, међу којима су лутеранизам, калвинизам, баптизам, англиканство итд. Међутим, ниво укључености у политику је низак, постоје и разне организације које штите интересе протестаната, међу којима су може се приметити протестантски мејнстрим, који игра значајну улогу у животу протестаната у Сједињеним Државама. Протестантски мејнстрим представља интересе протестантских цркава у САД, које изражавају забринутост због друштвених проблема у држави.

Будизам не учествује у политичким процесима у свету. Неке модерне цивилизације источне Азије изграђене су на бази будизма, али данас у овим државама не играју велику улогу религије, већ идеологије настале под утицајем будизма. Политизација религије и њеног деловања као геополитичког фактора доводи до одвраћања од „аутентичности“, „чистоте“ религије, претварајући је у политичко оруђе. Јегор Холмогоров примећује: „`политичке религије` нису праве религије“.¹⁰ Данас је религија заиста под великим утицајем споља, што је коригује за нове реалности и услове. Оживљавање религије традиционалне у схватању последњих деценија се усложњава у контексту савремених светских процеса, што доводи до тога да се она трансформише да би била применљива у државном систему у коме је током векова губила своју позицију.

Борба за територије и сфере утицаја траје више од сто година и то је неповратан процес. Формирање верских сукоба се сваким даном само повећава, оптужбе су све озбиљније. Верници могу само да верују, и да се труде да не доспеју у бескрајне геополитичке ратове.

С руског превела Татјана Вучинић-Маљевић

Виктор В. Мищенко

**РЕЛИГИЈА И ЕЕ МЕСТО
В СОВРЕМЕННОЙ
ГЕОПОЛИТИЧЕСКОЙ ПОВЕСТКЕ**

Аннотација

Статья посвящена роли религии в современном мире. Анализируются подходы к определению религии в современном мире. Рассматриваются

---

¹⁰ Холмогоров Е. Религии последнего времени [Электронный ресурс] // https://ruskline.ru/monitoring_smi/2005/05/25/religii_poslednego_vremeni

проблемы переплетения религиозных и политических мотивов в современном обществе.

Ключевые слова: религия, геополитика, ислам, христианство, буддизм

ЛИТЕРАТУРА

Дергачев В.А., Геополитика. Учебник для вузов. М.: ЮНИТИДАНА, 2004. 526 с. [Электронный ресурс] // <http://dergachev.ru>

Долгов Б. В. Политический ислам в современном мусульманском мире [Электронный ресурс] // <http://www.perspektivy.info/print.php?ID=35970>

Ерасов Б.С. Культура, религия и цивилизация на Востоке. (очерки общей истории) / Б.С. Ерасов. – М.: Наука. Главная редакция научной литературы, 1990. – 205 стр.

Косиченко А., Ислам и современная геополитика. Казахстанский общественно- политический журнал «БАЙТЕРЕК», 2014. № 3 (86) С. 85. [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://www.baiterek.kz/>

Тимонова Анастасия Юрьевна, Бутенко Надежда Алексеевна О роли религии в современной геополитике // JSRP. 2014. №8 (12). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/o-rol-i-religii-v-sovremennoy-geopolitike> (дата обращения: 22.01.2022).

Тойнби А. Дж. Постигание истории. Сборник. / Пер. с англ. Е. Д. Жаркова, М., Рольф, 2001. – 640 с.

Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. [Электронный ресурс]// <http://grachev62.narod.ru/hantington/content.htm>>

Холмогоров Е. Религии последнего времени [Электронный ресурс] // https://ruskline.ru/monitoring_smi/2005/05/25/religii_poslednego_vremeni